

UZASADNIENIE

Zaskarżonym postanowieniem z dnia 20 grudnia 2013 r. w sprawie z wniosku B. Z. (1), G. Z., W. Ś. przy udziale Bank (...) SA Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi zatwierdził uchylenie się przez B. Z. (1), G. Z. i W. Ś. od skutków prawnych niezachowania terminu do złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku po ich matce B. Z. (2), zmarłej 29 lipca 2008 r., córce C. i B..

W uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia Sąd Rejonowy podał, że w dniu 23 kwietnia 2008 r. B. Z. (2) zawarła z G. M. Bank (obecnie (...)) umowę kredytu gotówkowego w wysokości 3.317,05 zł. B. Z. (2) zmarła w dniu 29 lipca 2008 r. w Ł.. Wnioskodawczyni są jej córkami.

B. Z. (1) utrzymywała kontakty z matką do jej śmierci. Nie wiedziała o zaciągnięciu przez nią pożyczki we wskazanym wyżej banku. B. Z. (2) nie wspominała nigdy o tym, nie rozmawiała z córkami na ten temat. Pomimo tego, że przeglądała dokumenty po jej śmierci nie natknęła się na żadne pisma dotyczące przedmiotowej pożyczki. Znalazła jedynie dokument dotyczący zadłużenia wobec pewnej instytucji, ale sprawę wyjaśniono. Mieszkanie, w którym mieszkała B. Z. (2) było wynajmowane od gminy i zostało wydane po jej śmierci. Nie sprawdzała w innych instytucjach, czy matka miała długi. Gdyby wiedziała, że w skład spadku wchodzi dług wobec banku to odrzuciłaby spadek.

G. Z. miała luźne kontakty z matką. Nie wiedziała o zaciągnięciu przez nią pożyczki w banku. Pomagała siostrze B. porządkować mieszkanie po śmierci matki. Nie znalazła dokumentów dotyczących spornej pożyczki. Znalazła z siostrą B. dokumenty dotyczące pożyczek w innej instytucji aniżeli uczestnik – te sprawy zostały wyjaśnione. Dopiero z wezwania do zapłaty doręczonego w kwietniu 2013 r. dowiedziała się o istnieniu zadłużenia z tytułu przedmiotowej umowy kredytu. Nie przypuszczała, że matka mogła zaciągnąć jakąkolwiek pożyczkę, gdyż nie miała pieniędzy, ani wysokiej emerytury. Nie sprawdzała w innych instytucjach, czy matka miała długi, bo nawet nie wiedziałaby, w jakich instytucjach szukać informacji. Gdyby wiedziała, że w skład spadku wchodzi dług wobec banku to odrzuciłaby spadek.

W. Ś. nie mieszkała z matką od ponad 30 lat. Odwiedzała ją raz w tygodniu albo miesiącu. Nie wiedziała o zadłużeniu matki wobec banku uczestnika. Nie zajmowała się porządkowaniem rzeczy po niej i nie wiedziała, jakie dokumenty po niej pozostały. Nigdy nie dostała pisma z banku dotyczącego przedmiotowej pożyczki. Według jej wiedzy matka nie miała żadnego majątku. Gdyby wiedziała, że w skład spadku wchodzi dług wobec banku to odrzuciłaby spadek. Od 3 lat przebywa w domu pomocy społecznej z powodu stwardnienia rozsianego.

Wnioskodawczyni w dniu 11 grudnia 2013 r. i 20 grudnia 2013 r. złożyły oświadczenia o odrzuceniu spadku po matce B. Z. (2).

W tym stanie rzeczy Sąd I instancji uwzględnił wniosek o zatwierdzenie uchylenia się od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku po B. Z. (2), uznając, że wnioskodawczyni nie złożyły oświadczenia woli o odrzuceniu po B. Z. (2) we wskazanym w art. 1015 § 1 k.c. terminie, albowiem pozostawały w błędzie, który miał charakter istotny, dotyczył czynności prawnej i znajdował swe usprawiedliwienie w okolicznościach sprawy. Sąd I instancji podkreślił, że wnioskodawczyni nie miały wiedzy na temat istnienia długu spadkowego, a wobec braku jakichkolwiek dokumentów, nie miały również możliwości dowiedzenia się o jego istnieniu. Sąd Rejonowy uznał za wiarygodne również twierdzenia wnioskodawczyń o braku podstaw do przypuszczenia, że dług taki może występować, skoro zmarła nie pracowała, była emerytką utrzymującą się z niewielkiej emerytury. Trudno było nawet założyć, że ma zdolność kredytową i to na poziomie pozwalającym na wzięcie nie tylko podstawowego kredytu konsumpcyjnego, ale kredytu o kwocie ponad 3.300 zł. Poza tym w dokumentach po zmarłej wnioskodawczyni nie znalazły żadnych pism dotyczących przedmiotowego kredytu.

Apelację od powyższego rozstrzygnięcia złożył uczestnik postępowania Bank (...) SA, skarżąc je w całości i zarzucając:

- naruszenie art. 1019 § 2 i art. 84 § 1 i 2 oraz art. 1030 k.c. poprzez błędną ich wykładnię polegającą na tym, że Sąd wadliwie ustalił pojęcie „błędu istotnego” umożliwiającego uchylenie się od skutków prawnych niezłożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku i tym samym uznaniu, że wnioskujące bez własnej winy nie znały stanu zadłużenia spadkodawczyni, skoro wnioskujące nie rozmawiały z matką o zadłużeniach, po jej śmierci pojawił się wierzyciel dochodzący od nich spłaty zobowiązania i wnioskodawczyni nie podjęły żadnych działań celem ustalenia masy spadkowej po matce; apelujący podkreślił również, że wnioskodawczyni po śmierci matki nie złożyły żadnego wniosku o stwierdzenie nabycia spadku, tym samym wykazały niestaranność i niesumienność w działaniach zmierzających do ustalenia masy spadkowej po spadkodawczyni, a nadto, z akt sprawy wynika, że wnioskodawczyni do 2012 r. nie podjęły się ustalenia masy spadkowej, pomimo że po śmierci spadkodawczyni pojawiły się kwestie nieuregulowanych należności względem osób trzecich, a zatem istniała wątpliwość, że spadkodawczyni mogła mieć inne, nieujawnione zadłużenia, jak również wnioskodawczyni nigdy nie rozmawiały ze spadkodawczynią o kwestiach zadłużenia; zdaniem apelującego wnioskodawczyni wykazały, że są w stanie dochodzić swoich praw i interesów, wytaczając chociażby przedmiotowe postępowanie, tym samym mogły podjąć działania w celu sporządzenia spisu inwentarza przez komornika sądowego i uchronić się od skutków nieodrzczenia masy spadkowej; w ocenie apelującego twierdzenie, wedle którego spadkodawczyni miała niską emeryturę co uniemożliwiało uzyskanie przez nią kredytu na kwotę 3.300 zł, jest odrealnione od reguł powszechnie obowiązujących na rynku, z których wynika, że większość ofert banków pozwala na uzyskanie niewielkiego kredytu konsumpcyjnego bez dysponowania wysokim dochodem po stronie potencjalnego kredytobiorcy;

- błędne ustalenie stanu faktycznego polegające na pominięciu faktu, że wnioskodawczyni miały możliwość ustalenia stanu masy spadkowej podejmując się spisu inwentarza przy udziale komornika sądowego, który miałby możliwość ustalania czy spadkodawczyni była zadłużona w Banku (...) SA, zaś zaniechanie wnioskodawczyń tego działania było wynikiem braku staranności, a tym samym

- naruszenie art. 637 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie, w szczególności że wnioskujące nie wykazały, że po śmierci matki nie miały możliwości wystąpienia o sporządzenie spisu inwentarza przez komornika sądowego, a tym samym wydania przez Sąd postanowienia sprzecznego z zasadami doświadczenia życiowego,

- niezastosowanie art. 1024 k.c. pomimo złożonego przez uczestnika wniosku i nierozpoznanie faktu, że oświadczenie o odrzuceniu spadku nastąpiło z pokrzywdzeniem wierzyciela, co uzasadnia żądanie uczestnika, ażeby odrzucenie spadku zostało uznane za bezskuteczne w stosunku do niego według przepisów o ochronie wierzycieli w razie niewypłacalności dłużnika.

W konkluzji do tak sformułowanych zarzutów apelujący wniósł o zmianę zaskarżonego postanowienia poprzez oddalenie wniosku wnioskodawczyń oraz zasądzenie na rzecz uczestnika od wnioskodawczyń solidarnie kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego, ewentualnie o ponowne rozpoznanie sprawy, jak również o zasądzenie na rzecz uczestnika od wnioskodawczyń solidarnie kosztów postępowania zażaleniowego, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

Na terminie rozprawy apelacyjnej w dniu 10 lipca 2014 r. pełnomocnik wnioskodawczyń wniósł o oddalenie apelacji i zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

apelacja nie jest zasadna i podlega oddaleniu.

Zaskarżone orzeczenie należało uznać za prawidłowe, stanowiące wynik właściwej oceny zebranego materiału dowodowego. Sąd Okręgowy podziela poczynione przez Sąd pierwszej instancji ustalenia, a w konsekwencji przyjmuje za swoje.

Wbrew sformułowanym w petitum apelacji (błędnie nazwaną zażaleniem) zarzutom, zarówno materialnoprawnym jak i procesowym, wszystkie twierdzenia apelującego sprowadzają się do zakwestionowania stanowiska Sądu I

instancji, wedle którego spadkobierczynie B. Z. (2) dochowały należytej staranności w ustaleniu stanu majątku spadkowego. Zdaniem apelującego podstawą takiego stwierdzenia nie może być okoliczność, że spadkodawczyni nie pracowała, była emerytką, zatem wnioskodawczyni pozostawały w usprawiedliwionym przekonaniu, że spadkodawczyni nie posiadała zdolności kredytowej i nie mogła zaciągnąć żadnych długów. Apelujący podkreślił również, że spadkobierczynie nie podjęły żadnych działań w celu ustalenia masy spadkowej i długów spadkowych, a w szczególności nie wniosły o sporządzenie spisu inwentarza przez komornika sądowego.

Stanowisko to jest nietrafne. W niniejszej sprawie słusznie Sąd I instancji uznał, że jedną przesłankę błędu, stanowiącego podstawę uchylenia się przez spadkobiercę od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku, jest jego istotność, tj. musi być to błąd prawnie doniosły. Co do zasady błędem istotnym spadkobiercy co do stanu spadku jest taki błąd, który uzasadniałby przypuszczenie, że gdyby składający nie działał pod wpływem błędu i oceniał sprawę rozsądnie, nie złożyłby oświadczenia oznaczonej treści. Błędem takim nie jest zaś nieznanostwo przedmiotu należącego do spadku pozostająca w związku przyczynowym z niedołożeniem przez spadkobiercę należytej staranności w ustalaniu rzeczywistego stanu majątku spadkowego. Pogląd ten został wyrażony w powoływanym przez apelującego postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 30 czerwca 2005 r., sygn. akt IV CK 799/04, opubl. OSNC 2006/5/94 i zaaprobowany przez znaczną część doktryny. Podobne stanowisko przyjęto w postanowieniach Sądu Najwyższego z dnia 1 grudnia 2011 r., sygn. akt I CSK 85/11, opubl. LEX nr 1147725 i z dnia 18 marca 2010 r., sygn. akt V CSK 337/09, opubl. LEX nr 677786. Z kolei w postanowieniu z dnia 5 lipca 2012 r., sygn. akt IV CSK 612/11, opubl. OSNC 2013/3/39 Sąd Najwyższy stwierdził, że błędem istotnym spadkobiercy (art. 1019 § 2 w zw. z art. 84 § 2 k.c.) jest niewiedza o stanie spadku (długach spadkowych), mimo powziętych przez tego spadkobiercę odpowiednich i możliwych działań zmierzających do ustalenia rzeczywistego stanu spadku. Jednocześnie Sąd Najwyższy zauważył, że posługiwanie się w zakresie konstrukcji błędu istotnego na tle art. 1019 § 1 i § 2 k.c. kategorią związku przyczynowego nie jest konieczne, ponieważ właściwsze jest dostrzeganie tylko ogólnej zależności między brakiem odpowiedniej aktywności po stronie spadkobiercy a jego wiedzą o stanie spadku.

Odnosząc powyższe uwagi do rozpoznawanej sprawy, należy wskazać, że wnioskodawczyni w sposób prawidłowy wykazały, że wobec znanej im sytuacji finansowej zmarłej matki nie było potrzeby podejmowania innych działań mających na celu ustalenie rzeczywistego stanu spadku pozostającego po niej, w szczególności – inaczej niż twierdzi skarżący, wobec uzasadnionego braku wątpliwości co do składu majątku pozostawionego przez spadkodawczynię było niekoniecznym przeprowadzenie spisu inwentarza przez komornika sądowego na zlecenie sądu spadku. Nie można bowiem zasadnie twierdzić, że tylko takie działanie może uchronić spadkobierców przed negatywnymi konsekwencjami złożenia oświadczenia w przedmiocie przyjęcia lub odrzucenia spadku lub zaniechania w tym zakresie dotkniętego błędem. Wymogu takiego nie stawia żaden z przepisów normujących kwestię uchylenia się od skutków prawnych niezłożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku. Również w powołanych orzeczeniach Sąd Najwyższy nie uzależnia skuteczności uchylenia się od wcześniejszego złożenia wniosku o spis inwentarza. Wnioskodawczyni, za wyjątkiem W. Ś., znaly sytuację materialną zmarłej B. Z. (2), wiedziały, że jej pozycja finansowa uniemożliwia zaciąganie nowych zobowiązań. Pomimo regularnych i stosunkowo częstych kontaktów B. Z. (1) nie posiadała wiedzy o zadłużeniu zmarłej wobec jakiegokolwiek wierzyciela. Dopiero po śmierci matki, porządkując jej mieszkanie, wnioskodawczyni dowiedziały się o istnieniu długu po zmarłej, lecz nie wobec apelującego. W rozpoznawanej sprawie nie ujawniono żadnych okoliczności pozwalających przyjąć, by wnioskodawczyni mogły powziąć jakiegokolwiek wątpliwości co do sytuacji finansowej zmarłej matki. Zatem uznać trzeba, że spadkobierczynie mogły pozostawać w uzasadnionym okolicznościami sprawy przekonaniu, że po B. Z. (2) nie pozostał żaden majątek, ani żadne zobowiązania. W ocenie Sądu odwoławczego twierdzenia zaś apelującego, że wnioskodawcy po śmierci matki mieli realną możliwość dowiedzenia się o jej długach – w tym zobowiązaniu wobec uczestnika, wynikającego z umowy kredytu, a tylko wskutek niedochowania należytej staranności nie uzyskały informacji o stanie spadku, uznać należy za gołosłowne i niezajdujące oparcia w zgromadzonym materiale dowodowym.

Nie ma także racji apelujący zgłaszając zarzut naruszenia art. 1024 k.c. wskutek nierozpoznania zgłoszonego w tym trybie wniosku Banku (...) SA i pominięcia faktu, że oświadczenie o odrzuceniu spadku nastąpiło z pokrzywdzeniem wierzyciela, co uzasadnia żądanie uczestnika, ażeby odrzucenie spadku zostało uznane za bezskuteczne w stosunku

do niego według przepisów o ochronie wierzycieli w razie niewypłacalności dłużnika. Stosownie do art. 1024 § 1 k.c. jeżeli spadkobierca odrzucił spadek z pokrzywdzeniem wierzycieli, każdy z wierzycieli, którego wierzytelność istniała w chwili odrzucenia spadku, może żądać, ażeby odrzucenie spadku zostało uznane za bezskuteczne w stosunku do niego według przepisów o ochronie wierzycieli w razie niewypłacalności dłużnika. Przepis ten ma za zadanie ochronę wierzycieli osobistych spadkobiercy, gdy majątek osobisty spadkobiercy jest przeciążony długami, przyznając takiemu wierzycielowi uprawnienie do żądania uznania odrzucenia spadku za bezskuteczne względem niego. Przepis ten nie chroni natomiast wierzycieli spadku (w rozpoznawanej sprawie uczestnika Banku (...) SA), stąd nie mogą oni żądać uznania za bezskuteczne odrzucenia spadku przez spadkobiercę. Co więcej, powództwo na podstawie art. 1024 należy kierować przeciwko spadkobiercy, który zostaje powołany do dziedziczenia w wyniku odrzucenia spadku (spadkobierca wtórnie powołany) przez spadkobiercę pierwotnie powołanego lub przeciwko nabywcy spadku. Skutkiem zaś uwzględnienia wskazanego powództwa jest to, że wierzyciel może poszukiwać zaspokojenia swej wierzytelności przysługującej mu przeciwko spadkobiercy odrzucającemu spadek z przedmiotów należących do spadku, mimo iż przedmioty te wyszły z majątku spadkobiercy pierwotnie powołanego i znalazły się w majątku spadkobiercy powołanego wtórnie. Należy też zaznaczyć, że zastosowanie art. 1024 k.c. wymaga wniesienia powództwa i rozpoznania odpowiedniego wniosku w trybie procesowym. Wszystkie powyższe okoliczności powodują, że w toku niniejszego postępowania w przedmiocie zatwierdzenia uchylenia się od skutków prawnych niezłożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku połączonego z jednoczesnym oświadczeniem o odrzuceniu spadku po B. Z. (2) uwzględnienie wniosku Banku (...) SA o uznane za bezskuteczne w stosunku do niego wskazanych wyżej oświadczeń – nie było możliwe.

Konkludując, w ocenie Sądu odwoławczego okoliczności niniejszej sprawy pozwalają na zatwierdzenie uchylenia się przez wnioskodawczynię od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku po B. Z. (2).

Mając na uwadze powyższe Sąd Okręgowy na podstawie art. 385 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. oddalił apelację.

O kosztach postępowania apelacyjnego Sąd Okręgowy orzekł zgodnie z podstawową zasadą rozdziału kosztów postępowania nieprocesowego i na podstawie art. 520 § 1 k.p.c. ustalił, że każdy z uczestników ponosi koszty postępowania odwoławczego związane ze swym udziałem w sprawie, albowiem w tym samym stopniu byli zainteresowani jego wynikiem i nie było podstaw do odstąpienia od ogólnej zasady orzekania o kosztach postępowania nieprocesowego wyrażonej w powołanym przepisie.